

Opwarming van de aarde is hot, maar nog niet hot genoeg

Het klimaat op aarde wordt in hoge mate bepaald door de warmte van de zon. Natuurlijke gassen, met name CO₂, vormen als het ware een deken waardoor voorkomen wordt dat een groot deel van deze ontvangen warmte weer de ruimte ingaat. Meer broeikasgassen in de atmosfeer betekent een verhoging van de temperatuur op aarde. Vooruitlopend op de klimaatrapport in november in Glasgow, is door het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) het rapport 'Climate Change in 2021 the Physical Science Basis' uitgebracht. Hierin staat dat het inmiddels zeker is dat de mens door verbranding van fossiele brandstoffen, landbouw, veeteelt en landgebruik en de daarmee gepaard gaande uitstoot van broeikasgassen, ervoor zorgt dat de aarde sinds de industriële revolutie steeds sneller opwarmt. Het IPCC is niet 'ook maar een mening'. Het is in 1988 opgericht door de Verenigde Naties. Het IPCC doet zelf geen onderzoek. Zij verzamelt wereldwijd alle peer gereviewde wetenschappelijke artikelen over klimaatverandering en analyseert deze. Vervolgens legt zij de conclusies die daaruit kunnen worden getrokken vast in haar inmiddels zes verschenen rapporten die beleidsmakers moeten helpen om klimaatbeleid te maken. Honderdvijfennegentig landen, waaronder Nederland, maar ook de Verenigde Staten, zijn lid van het IPCC. Over de tekst van de rapporten wordt door de landen onderhandeld, waardoor uiteindelijk een consensusdocument tot stand komt. De extreme interpretaties worden er door dit proces uitgefilterd.

Desastreuze gevolgen voor mens, dier en ecosystemen
Sinds 1900 is de aarde ongeveer met 1.1 graad warmer geworden. In de slechtste scenario's kan dit aan het eind van de eeuw vijf graden zijn. In de klimaatwetenschap bestaat vrijwel de gemeenschappelijke opinie dat een stijging van meer dan twee graden, te rekenen vanaf de industriële revolutie, desastreuze gevolgen heeft voor mens, dier en de ecosystemen op aarde. Recente inzichten gaan er zelfs van uit dat een stijging van meer dan anderhalve graad hiertoe al leidt.

Tegen het einde van deze eeuw zou de zeespiegelstijging, bij gelijkblijvende uitstoot van broeikasgassen, 32 tot 101 centimeter of meer kunnen zijn. In extremere scenario's kan deze stijging in de verre toekomst oplopen tot 12 tot 55 meter. Het European Environment Agency sprak in 2012 al over een steeds toenemend risico van overstromingen in Noordwest-Europa waarbij zij nadrukkelijk Nederland noemde. Andere sombere voorspellingen die volgen

uit de IPCC-rapporten van de laatste twintig jaar zien bijvoorbeeld op toename van extreem weer (hitte, droogte en extreme regen). De overvloedige bosbranden, extreme hitte van boven de vijftig graden in West Canada en de overstromingen van de Maas met de hoogste waterafvoer ooit gemeten in de zomer van 2021, lijken daarvoorbeelden van. Inmiddels raakt de huidige klimaatverandering volgens het IPCC wereldwijd alle regio's waar mensen wonen.

Geen kwestie meer van 'of' maar 'wanneer'

Sinds haar eerste rapport in 1990 is het IPCC steeds stilliger geworden over de rampen die de wereld bij ongewijzigd beleid zullen treffen en al treft. Van groot belang is dat het bij uitstoot van CO₂ en opwarming erom gaat hoeveel in totaal wereldwijd wordt uitgestoten. Het gaat dus om een optelsom, het totaal van de emissies door de jaren heen ('een carbonbudget'). CO₂ blijft honderden jaren in de lucht. Dit maakt het probleem eens te meer urgent. Zelfs als wij morgen wereldwijd niets meer uitstoten, gaat de opwarming nog een tijd door.

Ik vind het steeds weer vreemd om te moeten ervaren dat veel mensen nu wel accepteren dat er sprake is van opwarming van de aarde door de mens, maar zeggen dat de gevolgen daarvan vast zullen meevallen. Dat is vermoed ik niet meer dan hun onderbuikgevoel. Voorts is het moeilijk voor mensen om nu de goede keuzes te maken. Ze zouden nu een prijs moeten betalen voor de goede keuzes met het oog op potentiële lange termijn opbrengsten. De psychologie bevestigt dat mensen dan de neiging hebben om op de korte termijn die prijs niet te willen betalen. Gezien de rampscenario's die de serieuze wetenschap met steeds meer zekerheid voorspelt, kan naar mijn mening de enige conclusie zijn dat de stroom van CO₂ zo snel mogelijk moet worden ingedamd en naar nihil moet worden teruggebracht. Wat wij nu doen, lijkt een beetje op het inlopen van een donkere tunnel waarvan 99% van de wetenschap zegt dat dit je ernstig zal verwonden. Een weldenkend mens zou er dan toch maar van afzien. Naar mijn idee zijn wij ook aan onze kinderen verplicht om hen niet op te zadelen met onhoudbare toekomstige situaties.

Bijna het vieste jongetje van Europa

Nu kan de wetenschap natuurlijk slechts zeggen wat is, maar niet wat moet. Zij kan ons vertellen wat de feiten zijn, maar niet welke consequenties wij daaraan moeten verbinden. Waar het beleidskeuzes

en regelgeving betreft, is dat aan de politiek. Probleem is dat de politiek, die veelal gericht is op de korte termijn, zoals economie en COVID, op dit dossier al lange tijd collectief faalt. Internationaal worden plechtige veelal niet bindende beloftes gedaan, maar die worden onvoldoende vertaald in intern beleid van de staten. Daarom verbaast het mij ook niet dat de Hoge Raad eind 2019 de Nederland Staat heeft veroordeeld om – door beleid – ervoor te zorgen dat de CO₂-uitstoot sneller wordt teruggebracht. Daarbij betreft de Hoge Raad dat de Staat internationaal steeds heeft gezegd dat dit mondiaal meer dan noodzakelijk is. De Staat kan dan ook niet weggelaten door erop te wijzen dat de omvang van de Nederlandse uitstoot uiteindelijk niet zo veel verschil maakt voor de opwarming van de aarde. Ik heb dat altijd een schoolpleinargument gevonden: een ander doet het fout en daarom mag ik het ook fout doen. In de asbestjurisprudentie en het Kalimijnenarrest heeft de Hoge Raad dat verweer eerder al terecht niet geaccepteerd. Als elke staat dit verweer zou mogen voeren, gebeurt er niets meer. Overigens stoot Nederland als klein landje ongeveer 0,46% van de wereldwijde CO₂ uit. Er zijn slechts 33 van de 208 landen die meer uitstoten. Er zijn maar negen landen die per hoofd van de bevolking meer uitstoten en daar horen bijvoorbeeld India en China niet bij. Waar een klein land groot in kan zijn...

Ook heb ik nooit veel op gehad met het door de rechter verworpen argument van de Staat dat het aan de politiek is om te beslissen hoe snel de uitstoot moet worden teruggebracht. Als uitgangspunt moge dat juist zijn, maar het probleem is nu juist dat de politiek op dit punt kenbaar faalt. Daarbij is temeer nog het probleem dat de politiek niet consistent is: ze belijdt internationaal normen waar ze zich vervolgens zelf niet aan houdt. En verder is het aan de rechter om te toetsen of de politiek de rechten van de mens met haar beleid respecteert, dan wel of door het gevoerde beleid sprake is van onaanvaardbare gevaarstelling. Ik voeg daaraan toe dat ik niet onder de indruk ben van de inspanningen die Nederland tot op heden heeft geleverd. Nog steeds zijn wij op CO₂-gebied, zo niet het vieste, dan toch wel bijna het vieste jongetje in Europa. Landen als Duitsland en Groot-Brittannië doen het bijvoorbeeld veel beter.

“ Ik heb dat ook altijd een beetje een schoolpleinargument gevonden: een ander doet het fout en daarom mag ik het ook fout doen ”

Schept macht verantwoordelijkheid?

Inmiddels is op 26 mei 2021 door de Rechtbank Den Haag Shell, de holding zit in Nederland, als wereldwijde zeer grote CO₂-uitstoter, groter dan bijvoorbeeld Nederland, veroordeeld om aan het eind van 2030 haar uitstoot ten opzichte van 2019 met 45% terug te brengen. Het gaat hierbij om een resultaatsverplichting voor de uitstoot van Shell zelf en een zwaarwegende inspanningsverplichting om haar zakelijke relaties, inclusief haar eindgebruikers, daartoe te bewegen. Men kan over deze uitspraak, waartegen Shell hoger beroep heeft ingesteld, verschillend denken. Enerzijds kan een insteek zijn dat macht verantwoordelijkheid schept en dat een multinational als Shell, zolang zij zich aan de lokale regels houdt, de facto ongrijpbaar wordt als de rechter een dergelijke uitspraak niet zou mogen doen. Men zou ook kunnen menen dat Shell niet zo veel medelijden toekomt: al in 1986

publiceerde zij intern een weinig aan de verbeelding overlatend rapport, 'The greenhouse effect', maar deed daar vervolgens niet veel mee. Maar men kan natuurlijk ook vinden dat de rechter met zijn uitspraak tegen Shell zich ten onrechte als een overheid opstelt, Shell benadeelt ten opzichte van haar concurrenten die niet aan de uitspraak gebonden zijn en Shell de haar opgelegde verplichting voor in ieder geval de eindgebruikers nooit zal kunnen waarmaken.

Hoe het ook zij, zeker is dat inmiddels wereldwijd duizenden rechtszaken over het klimaat worden gevoerd, zowel tegen overheden als tegen bedrijven. Zo stelde het Duitse constitutionele hof op 29 april 2021, onder aantekening dat klimaatverandering een 'catastrofale of zelfs apocalyptische bedreiging vormt voor de samenleving', vast dat de pas aangenomen Duitse klimaatwet de fundamentele rechten van jonge mensen en toekomstige generaties schendt en droeg het de regering op de klimaatwet te verbeteren. Ook lijkt niet uitgesloten dat een Peruviaanse boer met succes de Duitse energiegigant RWE, een grote CO₂-uitstoter, bij de Duitse rechter aanspreekt voor een overeenkomstig deel van de kosten die hij moet maken om overstroming te voorkomen in zijn woonplaats Huaraz.

Met de toenemende wetenschappelijke zekerheid over de gevolgen van klimaatverandering en bij forse schade, zal de roep op schadevergoeding bij de rechter toenemen en zal de verleiding voor de rechter groter worden om ook op dit punt minder terughoudend te zijn. Bedenk dat de zaken die gewonnen worden, gewonnen worden vanwege het overdonderde bewijs dat rampen dreigen.

Impact op de verzekeringsindustrie

Al het vorenstaande leidt ertoe dat verzekeraars zich er serieus rekenschap van moeten geven wat opwarming van de aarde in het heden en in de toekomst betekent voor bijvoorbeeld door haar verzekerde risico's, zoals storm en overstroming. Welke schade willen zij wel dekken en welke niet? De klimaatverantwoordelijkheden die rusten op verzekeraars en andere financiële instellingen gaan echter veel verder dan het nadenken over de vraag wat de impact van klimaatverandering zal zijn voor haar verzekerde of voor verzekerbare risico's. Nog los van de innovatie die van verzekeraars in dit verband gevraagd wordt, nieuwe risico's zullen immers nieuwe verzekeringsoplossingen vergen vanuit de maatschappelijk opdracht die op verzekeraars rust, zullen verzekeraars ook zelf transparanter vis-a-vis hun klanten en het bredere publiek moeten worden. En ik neem aan ook zelf willen worden over 'niet-financiële', zogenoemde 'ESG' zaken: de environmental, social and governance aspecten van hun eigen bedrijfsvoering. Het gaat hier niet alleen over bijvoorbeeld anti-corruptie aangelegenheden, maar ook over mensenrechten en de impact van hun eigen bedrijfsvoering op het milieu. Voor zover verzekeraars zelf beleggen, zullen zij beter willen gaan nadenken over de vraag of de economische activiteiten waarin zij investeren wel voldoende 'sustainable' zijn. Zij zullen hun business partners in de distributieketen, zoals verzekeringsadviseurs en hun klanten, in staat willen stellen keuzes voor te leggen aan verzekeringnemers, respectievelijk deze zelf te maken, die duurzaamheidsaspecten in acht nemen. Europese en internationale regels en normeringen zullen in dit verband in de komende jaren deze verwachtingen ook juridisch en regulatorisch ondersteunen.

Swiss Re concludeerde al in 1990 dat verdergaande klimaatverandering de verzekeringsindustrie tot in zijn diepste voegen doen kraken. Het is de hoogste tijd om maatregelen te nemen om dit kraken zoveel mogelijk te voorkomen.